

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال ششم، شماره بیست و یکم، زمستان ۱۳۹۲

ص ص ۹۳-۱۱۰

بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ازدواج زودرس در شهرستان نقده

حبیبه ابراهیمی^۱

دکتر سیروس فخرایی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۹/۲۲

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۴/۹/۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ازدواج زودرس در شهرستان نقده است. در این پژوهش ۲۹۲ نفر از زنان به شیوه نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند. روش آماری در این پژوهش شامل همبستگی پیرسون، آزمون t و آزمون Anova است. که از برآوردهای نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ استفاده شده‌است.

از جمله عوامل اجتماعی که در این تحقیق با سن ازدواج زنان رابطه آن‌ها سنجیده شده‌است، عوامل اجتماعی از قبیل میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها، سهل‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده‌ها، احساس امنیت زنان، میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان و هم‌چنین عوامل زمینه‌ای مانند پایگاه اجتماعی، اقتصادی و سطح تحصیلات در بین زنان می‌باشد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد، بین متغیر میزان استفاده از رسانه‌های جمعی با سطح معنی‌داری (۰/۰۱۷)، هم‌چنین بین میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها (۰/۰۰۰)، بین میزان سهل‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده‌ها (۰/۰۰۰)، میزان امنیت اجتماعی زنان (۰/۰۰۰) و میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان (۰/۰۰۰) با سن ازدواج، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. هم‌چنین بین متغیرهای زمینه‌ای با سطح معنی‌داری، پایگاه اقتصادی و اجتماعی (۰/۰۰۲)، سطح تحصیلات (۰/۰۰۰)، سن ازدواج و محل زندگی (۰/۰۰۱) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: ازدواج زودرس، امنیت اجتماعی، رسانه‌های جمعی، بی‌اعتمادی اجتماعی.

E-mail: ebrahimi_Habibe@yahoo.com

۱. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران.

E-mail: sfakhraei@pnu.ac.ir

۲. استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور.

مقدمه

ازدواج یکی از اساسی‌ترین و در عین حال حساس‌ترین مراحل زندگی انسان به شمار می‌رود. انسان بنابر سرشت و ماهیت وجودی خویش و وابستگی به غیر در پاسخ به نیازهای درونی و بیرونی خود همواره از فردگرایی گریزان بوده‌است. حتی انسان بدوی نیز بی‌نیاز از زندگی مشترک (خانوادگی و گروهی) نبوده‌است. ازدواج اصلی‌ترین و عالی‌ترین نمود این پاسخ است. و مظهری از قانون گروه‌گرایی اوست (احمدی، ۱۳۸۴: ۳۱).

از دیدگاه جامعه‌شناسی، ازدواج یک قرارداد اجتماعی و ضامن بقای نسل انسان است و آرامش و امنیت در یک جامعه، نتیجه ازدواج سالم و محیط آرام‌بخش خانواده است. از آنجایی که ازدواج عامل پیدایی خانواده است، ولی ازدواج زود هنگام می‌تواند منجر به بروز اختلالاتی در پیدایش و شکل‌گیری خانواده‌های جدید و همچنین خود شخص گردد (بهنام، ۱۳۸۳: ۱۳۶).

ازدواج زود هنگام عبارتست از هر ازدواجی که در سنین زیر ۱۸ سالگی صورت گرفته، در صورتی که دختر از نظر جسمی، فیزیولوژیکی و روانی برای ازدواج و فرزندآوری آماده نیست (یونیسف، ۲۰۰۶: ۶). در حال حاضر اگرچه بیشتر دختران در سنین بالا ازدواج می‌کنند، ولی در بسیاری از مناطق ازدواج زود هنگام رایج است. به‌طور کلی، ۲۰ تا ۵۰ درصد از زنان در کشورهای در حال توسعه (به خصوص در صحرای جنوب آفریقا و جنوب آسیا) در سنین زیر ۱۸ سال ازدواج می‌کنند (سینک، ۲۰۰۹: ۲۰).

ازدواج زود هنگام، تجاوز به حقوق انسانی دختران بوده و در اکثر توافق‌نامه‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته‌است. بیانیه جهانی حقوق بشر بیان می‌کند: «همه مردان و زنان در تمام طول دوران زندگی خود و سوای نژاد، ملیت یا مذهب خود از حق ازدواج و تشکیل خانواده برخوردارند. مردان و زنان در هنگام ازدواج، در طول زندگی زناشویی و همچنین در هنگام فروپاشی ازدواج از حقوق برابر برخوردارند. ازدواج بایستی با رضایت کامل و آزاد زوجین صورت گیرد» (موسوی بلادی، ۱۳۸۷: ۱۱۲). بنابراین دخترانی که در سنین پایین ازدواج می‌کنند، به علت این که به بلوغ کافی نرسیده‌اند، ازدواج آن‌ها همراه با رضایت کامل و آزاد نبوده و حقوق انسانی آن‌ها رعایت نشده است (آبدخت، ۱۳۸۹: ۴۵).

دخترانی که به علت ازدواج زود هنگام ترک تحصیل می‌کنند، دانش و مهارت لازم را در زندگی کسب نکرده و در شکل‌دهی به هویت خود با مشکل مواجه شده و به دلیل نداشتن اعتماد به نفس کافی، همواره متکی به دیگران بوده و از قدرت تصمیم‌گیری بالایی در زندگی برخوردار نیستند (گود، ۱۳۸۲: ۶۰). تأثیرات منفی ازدواج زود هنگام فقط محدود به زنان و فرزندان آن‌ها نشده بلکه بر روی نهاد خانواده و جامعه هم اثرگذار است. ازدواج زود هنگام منجر به کاهش کیفیت زندگی زنان و کمرنگ شدن نقش زنان در جامعه می‌شود. ازدواج زود هنگام منجر به ورود زنان به «چرخه فقر» شده و زنان، فرزندان و

خانواده‌های آن‌ها را در فقر مداوم نگه می‌دارد. ازدواج زودهنگام مانع از ارتقای شغلی و تحصیلی زنان شده و بنابراین منجر به کاهش رشد اقتصادی و توسعه در جامعه می‌شود (صدیق، ۱۳۸۶: ۲۰).

عوامل متعددی در بروز حادثه ازدواج زودهنگام دخیل می‌باشد، که از آن جمله می‌توان به عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی و غیره اشاره نمود. با توجه به این که ازدواج زودهنگام اثرات سویی برای فرد، خانواده و اجتماع دارد و عوارض این مشکل می‌تواند در جامعه نیز شیوع و گسترش یابد، و جامعه را به سوی مشکلات گوناگون سوق دهد؛ از این رو بررسی مساله ازدواج زودهنگام دختران از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است و با توجه به این که تاکنون علیرغم توجه به مساله ازدواج، ازدواج زودهنگام دختران کمتر مورد بررسی دقیق قرار گرفته است، و شهرستان نقده نیز یکی از شهرستان‌هایی است که ازدواج در سنین پایین نسبت به سایر شهرستان‌های استان و کشور بیشتر صورت می‌گیرد، بنابراین در این پژوهش سعی شده است با برآورد عوامل اجتماعی موثر، به بررسی ازدواج زودهنگام دختران شهرستان نقده پرداخته شود.

بنابراین تحقیق حاضر به بررسی این پرسش خواهد پرداخت که:

عوامل اجتماعی موثر بر ازدواج زودهنگام دختران شهرستان نقده کدام است؟

ازدواج به عنوان یکی از رویدادهای مهم و حیاتی در زندگی روزمره افراد جامعه می‌باشد و از جنبه‌های مختلف می‌توان آن را مورد بررسی قرار داد. یکی از این زوایا سن شروع و به اصطلاح وارد شدن به ازدواج است. ازدواج علاوه بر پاسخگویی به نیازهای جنسیتی و عاطفی فرد، نیازهای اقتصادی، ارتباطات اجتماعی و فرهنگی او را نیز تنظیم می‌کند و به خاطر اهمیت و تاثیر که دارد، به عنوان هنجاری پذیرفته شده در تمامی کشورهای دنیا به حساب می‌آید (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۸۱).

از بعد سنی یکی از اشکال ازدواج، ازدواج زودهنگام می‌باشد. آمارها نشان می‌دهد در سطح جهانی، ۳۶ درصد زنان ۲۰ تا ۲۴ ساله قبل از رسیدن به سن ۱۸ سالگی ازدواج کرده‌اند. سالانه ۱۴ میلیون نوبالغ ۱۵ تا ۱۹ ساله زایمان می‌کنند و دختران زیر ۱۵ سال، ۵ برابر بیش از دختران سن بیست سالگی دستخوش مرگ و میر در طول بارداری یا زایمان می‌شوند. دختران زیر سن ۱۸ سالگی، ۶۰ درصد بیش از دختران بالای ۱۹ سالگی شاهد مرگ و میر نونهالانشان در یک سال اول زندگی‌شان هستند و حتی اگر شانس زنده ماندن داشته باشند، بیشتر در معرض بیماری‌های کم‌وزنی، کمبود مواد غذایی و دیرکرد در رشد جسمی و شناختی قرار می‌گیرند (گیدنز، ۱۳۸۸: ۱۴۱).

دختران با ازدواج اجباری و زودهنگام، از فرآیند آموزش و تحصیل دور مانده و با فقر آموزشی رو به رو می‌شوند و از سوی دیگر به دلیل همین کم‌سوادی و دانش اندک، توانایی رویارویی با مسایل خانوادگی را نداشته و در توسعه خانواده و تربیت فرزندان نیز سرمایه مناسبی محسوب نمی‌شوند. بنابراین دختران و زنان بیشترین قربانیان این پدیده هستند. پس از جدایی و طلاق‌های شایع در این طیف و گروه سنی ازدواج کرده‌ها نیز، به دلیل همان فقر آموزش و مهارت، ادامه زیست برای خانواده‌هایی که این

کودکان سرپرستی آن را بر عهده دارند، بسیار مشکل‌آفرین است. از این روست که ازدواج زودهنگام و اجباری سبب‌ساز تحکیم و شیوع فقر و زنانه شدن بیشتر آن‌ها می‌شود (رفیع‌پور، ۱۳۸۲: ۳۵).

ادبیات تحقیق

تحول و دگرگونی خانواده و ازدواج در ایران

خانواده یکی از قدیمی‌ترین نهادهای اجتماعی است، که به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران، تاریخی به قدمت حیات انسان دارد. به لحاظ اهمیت و نقشی که این نهاد در سلامت و تداوم حیات جامعه دارد، همواره یکی از موضوعات مورد علاقه و توجه متفکران اجتماعی و تاریخی بوده است. آن‌چه مسلم است، خانواده همچون سایر سازمان‌ها و نهادهای تشکیل‌دهنده جامعه، در طول تاریخ دچار دگرگونی‌های عمیق گردیده است. وسعت و اهمیت این تغییرات تا آن‌جا است که امروزه بسیاری از جامعه‌شناسان و صاحب‌نظران نگران آینده این نهاد بوده و از کاهش اهمیت و حتی زوال آن به ویژه در جوامع پیشرفته سخن می‌گویند (گیدنز، ۱۳۸۳: ۱۲۱).

تشکیل خانواده و ازدواج در وهله اول ممکن است امری شخصی و خصوصی تلقی شود، اما واقعیت آن است که کمتر حوزه‌ای از حیات انسانی یافت می‌شود که روابط بین فرد و جامعه در آن این چنین تحت انتظام هنجارها قرار گرفته باشد. هر چند افراد ممکن است به هنگام انتخاب همسر و شریک زندگی خود و در واقع تشکیل خانواده احساس کنند که آزادانه دست به انتخاب می‌زنند، اما آن‌ها به‌طور ناخودآگاه از الگوها و قواعد بسیار دقیق و پیچیده تبعیت می‌کنند، این قواعد و الگوها در طی تاریخ دچار تحولات بسیاری شده‌اند (عزازی، ۱۳۸۶: ۱۸۵).

در این قسمت تلاش بر این است تا تحولات و دگرگونی‌هایی که در امر ازدواج در ایران به‌وجود آمده است از لحاظ تاریخی و اجتماعی مورد ملاحظه قرار گیرند.

به‌طور کلی خانواده ایرانی اشکال مختلفی را به خود دیده است و دچار دگرگونی‌هایی در طول تاریخ گردیده است به طوری که یکی از متفکران اجتماعی روند این دگرگونی را این‌گونه تعریف می‌کند: به طور کلی دگرگونی خانواده ایرانی با ابعاد مختلف آن در نیم قرن اخیر آرام و کند، اما مستمر و قاطع بوده است. از زمان‌های دور شکلی از خانواده در جامعه ما وجود داشته که جامعه‌شناسان آن را به اصطلاح کلی "خانواده گسترده" توصیف کرده‌اند. خانواده‌ای بر اساس شرایع اسلامی و سنت‌های ایرانی، خانواده‌ای که مذهب و سنت و شیوه تولید اقتصادی جوامع کشاورزی، مبانی آن را تشکیل می‌داد. این خانواده براساس "پدرتباری" و "پدرمکانی" و اولویت جنس مرد استوار بود و سازمان مرتبی داشت که زیر نظر پدر اداره می‌شد. خانواده واحد تولید و مصرف بود و این امر نه تنها در روستاها بلکه در شهرها نیز که مراکز مهم صنایع دستی بودند به چشم می‌خورد. سرای خانوادگی، سنت‌های متعددی را در خود جای داده و پاسدار

سنت‌ها بوده‌است. روابط افراد بر سلسله مراتبی مبتنی بود که همه آن را قبول داشتند. برخورد با تمدن صنعتی غرب و پیامدهای آن، که عبارت است از تغییرات ساخت اقتصادی جامعه، رواج شهرنشینی و دخالت دولت از عوامل عمده تغییر در خانواده ایرانی و به ویژه شکل شهری آن می‌باشد (بهنام، ۱۳۸۳: ۱۳۶).

خانواده پدرسالار ایرانی دارای کارکردهای متعدد و متنوعی بوده است. از آن‌جا که نظام اقتصادی مبتنی بر تولید کشاورزی بود، خانواده واحد تولیدی به شمار می‌رفت و افزایش تعداد افراد خانواده موجب فرونی فعالیت‌های اقتصادی و رفاه اجتماعی می‌شد. بنابراین تدارک خانواده بزرگ و اولاد به لحاظ اقتصادی اهمیت خاصی داشت. سایر کارکردهای خانواده ایرانی عبارت بودند از کارکردهای زاد و ولدی، تربیتی، دینی، تفریحی، حمایت از کودکان، زنان و سالخوردگان، تعیین جایگاه و موقعیت اجتماعی افراد در یک جامعه کاستی و اشرافی، تامین نیازهای عاطفی و شخصی فرد و بالاخره همسرگزینی برای فرزندان به‌عنوان یک تکلیف دینی (تیلر، ۱۳۸۸: ۸۶).

به‌طور کلی می‌توان گفت که تحول خانواده در دوران جدید، با صنعتی‌شدن اروپای غربی آغاز شد و براساس حقوق اجتماعی تازه که نتیجه انقلاب‌های فکری قرون جدید بود، شکل جدیدی از خانواده پدید آمد. دلایل اصلی تحول خانواده عبارت بودند از: تغییر خصوصیات شکل تولید و بهره‌برداری، تحریک نیروی کار، افزایش فعالیت‌های بخش صنایع و خدمات، بالا رفتن سطح مصرف و استفاده از کالاها و خدمات مصرفی تازه. این دگرگونی موجب شده که مسئولیت‌های جمعی و عمومی جانشین مسئولیت‌های خانوادگی شوند و فرد خود را متعلق به جامعه بداند و خانواده نقش حمایتی خود را از دست بدهد. این تقسیم جدید نقش‌ها باعث تغییراتی در شخصیت افراد شد و شکل خانواده جدید را دگرگون کرد (آشسته، ۱۳۸۵: ۱۱۲).

خانواده ایرانی در هفتاد سال اخیر دگرگونی‌های نسبتاً چشمگیری را از لحاظ ساخت، کارکرد و ارزش‌های فرهنگی تجربه کرده‌است. دلایل اصلی این تحولات در ایران عبارت بودند از: آغاز نوسازی لوازم و پیامدهای آن، از جمله تغییر ساخت اقتصادی، رواج شهرنشینی، اشاعه فرهنگی غرب، دخالت دولت در امر خانواده از طریق وضع قوانین در مورد ازدواج و طلاق، مهاجرت روستاییان به شهر و پدید آمدن امکان رشد طبقات متوسط در شهرهای ایران از طریق رشد آموزش عمومی و تخصصی جهت تصدی مشاغل صنعتی و خدماتی. این تحولات موجب شد تا جامعه ایرانی سادگی قدیم خود را از دست بدهد و گروه‌های گوناگونی از لحاظ ساخت و کارکرد پیدا شوند و روابط میان این گروه‌ها نیز پیچیدگی بسیار پیدا کند (تنهایی، ۱۳۸۲: ۲۱۴).

از نظر اشکال ازدواج نیز خانواده ایرانی در نیم قرن اخیر شاهد سیری از چند زنی به یک زنی بوده است. از دلایل این تحول می‌توان به ضرورت تحرک جغرافیایی، اشتغال زنان به فعالیت‌های اقتصادی بیرون از خانه، زیاد بودن فرزندان در جامعه غیرکشاورزی، دشواری معیشت خانوادگی و افزایش

هزینه‌های زندگی و افزایش توقعات زنان اشاره کرد. اعتقاد به سلسله مراتب، اعتبار و قدرت رییس خانواده، برتری جنس مرد در نقش پدر، برادر و شوهر در جامعه شهری در حال تحول است. به عبارت دیگر خانواده ایرانی فعلاً در حالت انتقال از نظام پدرسالاری به سیستم خانواده مدرن است. این دگرگونی در میان شهرنشینان رایج‌تر از روستاییان است. وجدان اجتماعی اقشار آگاه جامعه، تعدد زوجات را منع می‌کند و برای عامه مردم موانعی جلوی این کار را گرفته است. تهاجم و نفوذ تمدن غرب و تحول اقتصاد کشاورزی به صنعتی به خانواده شهری شکل جدیدی داده است. در مجموع می‌توان گفت ازدواج در ایران بر اثر تحولات ژرفی که در اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی این جامعه صورت گرفته مرحله انتقالی را طی می‌کند و مشخصات قبلی آن دستخوش دگرگونی شده است (هیول، ۱۳۸۸: ۱۵۲).

ازدواج را می‌توان از دیدگاه‌های مختلف مورد مطالعه قرار داد. به همین جهت تعاریف متفاوتی برای ازدواج ارائه شده است:

ازدواج را گاه رسم و گاه نهاد اجتماعی خوانده‌اند و به پیوند جسمانی و اشتراک در زندگی میان مرد و زن اطلاق می‌شود که به موافقت قانون یا عرف و یا دین حاصل می‌گردد (میشل، ۱۳۸۴: ۸۲).

کارلسون در اثرش تحت عنوان انطباق‌پذیری و ارتباط در ازدواج، این تعریف را از ازدواج به دست می‌دهد: «ازدواج فرایندی است، از کنش متقابل بین دو فرد. یک مرد و یک زن، که برخی شرایط قانونی را تحقق بخشیده‌اند و مراسمی برای برگزاری زناشویی خود برپا داشته‌اند و به طور کلی عمل آنان مورد پذیرش قانونی قرار گرفته است» (تیلر، ۱۳۸۸: ۸۱).

سن شروع پیوند جنسی (ازدواج) در جوامع مختلف، بین زن و مرد کاملاً فرق می‌کند. عوامل موثر در سن ازدواج عبارتند از: سن بلوغ، مقررات دینی و مذهبی، آداب و سنن، فرهنگ جامعه، قوانین و مقررات اجتماعی، وضع اقتصادی، نوع شغل، میزان تحصیلات و جنس فرد. عامل مهم دیگری که در سن ازدواج موثر است، نظام خانواده است. در جوامعی که «نظام خانواده گسترده» شایع است، سن ازدواج معمولاً پایین است. در این نظام که مسئولیت تربیت فرزندان بین همه اعضای خانواده مشترک است، بچه‌ها به آسانی مورد قبول قرار می‌گیرند. برعکس در جوامعی که هنجار آن، خانواده هسته‌ای است مسئولیت بزرگ کردن فرزندان عمدتاً بر دوش والدین بوده و ازدواج آن‌قدر به تأخیر می‌افتد تا فرد بتواند از عهده این مسئولیت‌ها برآید.

بنابراین می‌توان گفت که سن ازدواج، از بسیاری از عوامل اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی تبعیت می‌کند. معمولاً در اغلب جامعه‌ها برای مردان و زنان با توجه به شرایط جسمانی، سن بلوغ و موازین عرفی و مذهبی، حداقل سن برای ازدواج تعیین می‌شود که قبل از رسیدن به آن برای هر دو جنس ازدواج قانونی ممنوع است.

هوارد تیلر می‌گوید: با توجه به این که یکی از عوامل اصلی ازدواج کشش جنسی است، بنابراین عامل بلوغ در آن نقش اساسی دارد و ازدواج در بیشتر موارد پس از سن بلوغ انجام می‌شود. سن متوسط بلوغ برای افراد از کمی بیش از ۱۲ سال تا ۱۷ سال تغییر می‌کند. او در ادامه می‌افزاید: «البته شواهد نشان می‌دهد که نوسان سنی فوق بین جمعیت‌های مختلف دارای میانی وراثتی است، ولی به طور کلی سن متوسط بلوغ در برخی از جوامع زودتر فرا می‌رسد و در برخی دیرتر. این نوسان عموماً متناسب با وضع تغذیه و استانداردهای زندگی در ارتباط است» (همان: ۸۱).

البته باید اشاره کرد سن شروع بلوغ همیشه به این مفهوم نیست که زن بلافاصله بعد از آن می‌بایست ازدواج نماید. آلن ژیراد می‌نویسد: «آگاهی‌های جمعیت‌شناسانه درباره سن همسران به هنگام ازدواج بسیار مفید است. می‌دانیم که بیشتر اوقات افراد هنگامی باهم پیوند زناشویی می‌بندند که از لحاظ سنی به هم نزدیک باشند» (ساروخانی، ۱۳۸۵: ۵۲).

دوبله سی لوگلینل خاطر نشان می‌سازد: «در رژیم قدیم هر چه سطح زندگی پایین‌تر بود سن ازدواج دختر عقب‌تر می‌رفت ولی در سن ازدواج مردان تأثیری نداشت. از طرف دیگر هنگام بحران و کمی محصول، سن ازدواج در طبقات فقیر از دو حال خارج نبود، یا دخترها خیلی زود شوهر می‌کردند و یا اصلاً شوهر نمی‌کردند.» او نتیجه می‌گیرد که وقتی سطح زندگی اقتصادی - اجتماعی پایین بیاید روز به روز تعداد زن‌هایی که از شوهرانشان مسن‌تر هستند بیشتر می‌شود (میشل، ۱۳۸۴: ۱۴۲).

آشفته تهرانی در مقاله آمارهای زیستی در ایران و جهان می‌نویسد: «هر چه ازدواج بین زنان و مردان در سنین پایین‌تر و نزدیک‌تر به سن بلوغ صورت گیرد پیش‌روی ازدواج در آن جامعه بیشتر است. در بیشتر کشورهای توسعه‌نیافته زنان کمتر از ۲۰ سال به زناشویی و فرزندزایی می‌پردازند و حال آن‌که در جامعه‌های پیشرفته سن زناشویی به منظور به تأخیر انداختن باروری حتی به بعد از ۳۵ سالگی نیز می‌رسد (آشفته تهرانی، ۱۳۸۵: ۱۵۹).

با توجه به این که شواهد حاکی از آن است که سن ازدواج افزایش یافته است، ولی هنوز هم در بسیاری از مناطق به دلایل مختلف، دختران در سنین پایین و غیرقانونی تن به ازدواج می‌دهند. و با توجه به این که این نوع ازدواج‌ها به صورت قانونی و ثبت شده نمی‌باشند تا آمار دقیق آن‌ها مشخص گردد ولی متأسفانه آمار این نوع ازدواج‌ها رو به افزایش می‌باشد.

تئوری کارکرد گرای دورکیم

امیل دورکیم (۱۸۵۸-۱۹۱۶) در کتاب تقسیم کار اجتماعی ضمن اشاره به انتقال انسجام از مکانیکی به ارگانیکی، آثار آن را به صورت بروز بی‌هنجاری، اختلال و نابسامانی در روابط، قواعد و ارزش‌های اجتماعی بررسی می‌کند. به عقیده وی با گذر به جامعه ارگانیکی وجدان جمعی ضعیف می‌شود، فردیت افراد رشد می‌یابد و اختلال و نابسامانی در قواعد و ارزش‌ها شایع می‌گردد. به عقیده دورکیم خانواده

تحولات عمده‌ای را پشت سر گذاشته است. وی می‌گوید: خانواده گروه طبیعی نیست که به وسیله والدین بنا شده باشد، بلکه نهادی است اجتماعی که عوامل اجتماعی آن را به وجود آورده‌اند. زیرا قاعده دورکیم به این است که هر عمل اجتماعی را به وسیله یک عامل اجتماعی دیگر تبیین می‌کند. از طرف دیگر، خانواده زن و شوهری که بر مبنای ازدواج است، انتهای تحولی است که در جریان آن خانواده پدید می‌آید. به طوری که ارتباط مستقیم فرد با اجتماع وسعت بیشتری می‌گیرد. این تحول از اولین شکل خانواده که یک گروه سیاسی خانوادگی است آغاز می‌شود و پس از گذشت از مراحل کلانی در خانواده پدرسری رم قدیم در خانواده پدری ژرمنی، به خانواده زن و شوهر امروز منتهی می‌شود. خانواده هسته‌ای کوچک‌ترین واحد خانوادگی است هم اسلاف از آن جدا شده‌اند، هم اخلاف در آن به غایت اندک است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۲۳۱).

تئوری نوگرایی آنتونی گیدنز

یکی از مهم‌ترین آفت‌های اجتماعی که هر جامعه‌ای را با مشکل جدی مواجه می‌سازد، فقدان اعتماد میان اعضای جامعه یا به اصطلاح بی‌اعتمادی است. گسترش بی‌اعتمادی و دورویی در روابط اجتماعی و گسترش انواع انحرافات اخلاقی در سطح جامعه، به نهاد خانواده و مناسبات انسانی نیز تسری یافته و اساساً کیفیت ارتباط با دیگران را دچار شک و تزلزل کرده است (گیدنز، ۱۳۸۸: ۲۴۱).

اگر سایر ویژگی‌های مدرنیسم مانند خردگرایی، فردگرایی، افسون‌زدایی، پوچ‌گرایی و دگرگونی را نیز در نظر بگیریم، در هر کدام از آن‌ها نیز می‌توانیم این تحولات را شرح دهیم. اما مساله این است که مدرنیته و ابعاد مختلف آن، بدون واسطه‌های تغییر از جمله شهرنشینی، کاهش نفوذ نظام خویشاوندی، تحرک جغرافیایی، تکنولوژی و تکنولوژی اطلاعات، اشتغال زنان، جنبش حقوق زنان و تنوع‌پذیری نهادهای اجتماعی نمی‌توانستند در خانواده موثر باشند. به بیان دیگر، تغییری که در جامعه مدرن اتفاق افتاده، باعث شده است برخی از ویژگی‌های ازدواج در جامعه سنتی، مانند نوع انتخاب همسر و دخالت در آن، ازدواج‌های فامیلی، چند زنی، قابلیت فرزندآوری، فاصله سنی زن و مرد، پدیده ازدواج مجدد و ... تغییر کنند.

آبراهام مازلو

مازلو معتقد است که نیازهای انسان دارای یک سلسله مراتب هستند: نیازهای پایین یا دون و نیازهای عالی. یعنی برای انسان‌ها ابتدا نیازهای جسمی (نیاز پایین) مهم هستند. بعد از ارضای نیازهای جسمی نیاز به ایمنی برای انسان مطرح می‌شود و بعد از آن روابط، بعد احترام تا بالاخره در انسان‌هایی که همه نیازهایشان برطرف شده است، نیاز متعالی به تفکر درباره معنی و محتوا (به خود رسیدن) مطرح

می‌شود (رفیع‌پور، ۱۳۷۷: ۴۱). بنابراین بر طبق این نظریه نیاز به عزت نفس، تأیید، احترام، منزلت و خویشن‌یابی موجب گرایش به پدیده‌ای مانند ازدواج در سنین پایین می‌شود.

رسانه‌های جمعی

یکی دیگر از نهادهای مهم که نقش موثری در گرایش افراد به ازدواج بازی می‌کند، وسایل ارتباط جمعی است که با بخش بزرگی از مردم سر و کار داشته و وظیفه اطلاع‌رسانی به آنان را بر عهده دارد. رسانه‌ها عقاید، ارزش‌ها و انتظارات افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهد و ارزش‌ها و سبک زندگی آنان از طریق رسانه‌ها ممکن می‌شود (بابائی، ۱۳۸۹: ۲۹).

نسل جوان، امروزه در مقایسه با نسل‌های گذشته کمتر زیر بار ارزش‌های دیکته شده توسط خانواده می‌رود و به طور خلاصه می‌توان گفت امروزه تنها مسجدها و مدرسه‌ها و سایر نهادهای اجتماعی جایگزین نقش تربیتی فرزندان نشده‌اند، بلکه رسانه نیز نقش مهمی در این میان دارد و فرزندان الگوهای رفتاری خود را در بسیاری موارد از رسانه اخذ می‌کنند (خسروی، ۱۳۸۹: ۵۰).

جامعه شبکه‌ای به عنوان یک پدیده نوظهور هم دارای آثار مثبت و هم دارای آثار منفی بر هویت دینی و اجتماعی است. از جمله آثار مثبت آن می‌توان به افزایش منابع هویتی و آزادی عمل افراد برای کسب منابع مورد نیاز، رهایی افراد از چنگال ایدئولوژی‌های هویت‌ساز خاص، فراهم آمدن واقعیت به گونه‌ای مجازی، دسترسی آسان به اطلاعات و منابع معرفتی و فقدان موانع در این راستا اشاره کرد. از سوی دیگر به آثار منفی چنین پدیده‌ای نیز همانند تکه پاره گشتن سریع جوامع، دگرگونی منابع فرهنگی، به چالش کشیدن هویت‌های اصیل و سنتی، رواج هویت‌های سیال و ناپایدار و ... اشاره کرد (همان: ۶۰).

هدف کلی

تعیین عوامل اجتماعی مرتبط بر ازدواج زودرس در شهرستان نقده.

اهداف اختصاصی

- تعیین تفاوت بین میزان تحصیلات و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین رابطه بین استفاده از رسانه‌های جمعی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین تفاوت بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین رابطه بین سنتی بودن آداب و رفتارها و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین رابطه بین سهل‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده عروس و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین تفاوت بین محل زندگی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.

- تعیین رابطه بین میزان احساس امنیت زنان و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.
- تعیین رابطه بین میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده.

ابزار و روش تحقیق

در این مطالعه از تکنیک فیش برداری برای جمع‌آوری اطلاعات اسنادی استفاده شد و با استفاده از اطلاعات اسنادی ابعاد مفهومی و نظری موضوع مورد بررسی قرار گرفت. و با به کارگیری روش پیمایشی، چگونگی توزیع و روابط بین متغیرهای ملاک (وابسته) و پیش‌بین (مستقل) تحقیق در جامعه مورد مطالعه، بررسی شد. به عبارت دیگر این تحقیق از نظر کنترل شرایط پژوهشی یک تحقیق پیمایشی است، که از نظر زمانی به صورت مقطعی انجام شده است. در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد.

جامعه آماری تحقیق حاضر را زنان متأهل زیر ۲۹ سال شهرستان نقده تشکیل می‌دهند که در سال ۱۳۹۲ ازدواج کرده‌اند که براساس آخرین آمار ثبت احوال شهرستان نقده در سال ۱۳۹۲ تعداد آن‌ها ۱۲۲۵ نفر می‌باشند (اداره ثبت احوال شهرستان نقده). حجم نمونه با توجه به فرمول کوکران ۲۹۲ نفر است. در این تحقیق برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد، که به دو صورت پرسش باز و پرسش‌های بسته می‌باشد، که برای سنجش پرسش‌ها، از ارائه گویه‌هایی به شکل طیف لیکرت استفاده شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. از پارامترهای آمار توصیفی مثل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، ضریب کجی برای توصیف داده‌ها استفاده شد و برای سنجش معناداری رابطه بین دو متغیر از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس و آزمون تی تست استفاده شد.

پایایی و روایی پرسشنامه

پایایی و روایی مقیاس، با استفاده از روش آلفای کرونباخ و اعتبار محتوا سنجیده شد. جدول زیر میزان آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۱): میزان پایایی متغیرهای تحقیق

متغیرها	میزان آلفای کرونباخ
سن ازدواج	۰/۸۳
رسانه اجتماعی	۰/۷۲
امنیت اجتماعی	۰/۶۹
بی‌اعتمادی	۰/۶۹
جمع کل	۰/۷۳

یافته‌های استنباطی

آزمون فرضیه ۱: بین میزان تحصیلات و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده تفاوت وجود دارد.

جدول شماره (۲): آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین میزان تحصیلات و سن ازدواج افراد

متغیر	سن ازدواج	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌دار
میزان تحصیلات	بین گروه‌ها	۲۳۸/۶۵۴	۶	۳۹۶/۷۷۶	۸/۳۱۱	۰/۰۰۰
	درون گروه‌ها	۲۳۴۰/۶۷۵	۲۸۶	۸/۲۱۳		
	کل	۴۷۲۱/۳۲۹	۲۹۲			

باتوجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد، بین سن ازدواج و میزان تحصیلات افراد مورد مطالعه، تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنی که بین میزان تحصیلات (خواندن و نوشتن، ابتدایی، راهنمایی، دیپلم، فوق‌دیپلم، لیسانس و فوق‌لیسانس) و سن ازدواج تفاوت وجود دارد. مطابق جدول، کمترین تفاوت میانگین در بین تحصیلات ابتدایی و راهنمایی و بیشترین آن در بین تحصیلات فوق‌لیسانس و خواندن و نوشتن می‌باشد. هم‌چنین با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این رابطه تایید شده است.

پس از انجام تحلیل واریانس رد فرضیه صفر بدان معناست که بین میانگین‌ها (دست‌کم بین دو میانگین) تفاوت معنی‌داری وجود دارد، اما معلوم نیست که تفاوت واقعی در کجاست. برای مشخص شدن این تفاوت یکی از قدیمی‌ترین آزمون‌هایی که برای مقایسه‌های پس از تجربه به کار می‌رود روش کمترین تفاوت معنی‌دار فیشر (L.S.D)^۱ است.

آزمون فرضیه ۲: بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده رابطه وجود دارد.

^۱ Fisher Least Significant Difference

جدول شماره (۳): ضریب همبستگی پیرسون بین سن ازدواج و میزان استفاده از رسانه‌های جمعی

		سن ازدواج	میزان استفاده از رسانه‌های جمعی
سن ازدواج	میزان همبستگی	۱	۰/۱۴۰
	درجه معناداری		۰/۰۱۷
	N	۲۹۲	۲۹۲
میزان استفاده از رسانه‌های جمعی	میزان همبستگی	۰/۱۴۰*	۱
	درجه معناداری	۰/۰۱۷	
	N	۲۹۲	۲۹۲

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۱۷) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد، که با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این رابطه تایید شده است. بنابراین بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و سن ازدواج دختران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنی هر چقدر میزان استفاده از رسانه‌های جمعی بیشتر باشد سن ازدواج نیز بالاتر می‌رود. آزمون فرضیه ۳: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده تفاوت وجود دارد.

جدول شماره (۴): آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین نوع پایگاه اجتماعی و اقتصادی و سن ازدواج افراد

متغیر	سن ازدواج	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	طبقات		
							پایین	متوسط	بالا
پایگاه اجتماعی اقتصادی	بین گروه‌ها	۲۰۰/۶۲۵	۲	۱۰۰/۳۱۳	۰/۴۱۳	۰/۰۰۲	۲۰/۹۲	۸/۱۱	۱۶/۸
	درون گروه‌ها	۴۵۲۰/۷۰۴	۲۹۰	۱۵/۶۴۳					
	کل	۴۷۲۱/۳۲۹	۲۹۲						

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۲) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد، بنابراین با احتمال ۹۵ درصد، وجود این رابطه تایید شده است. بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و سن ازدواج دختران تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنی که بین طبقات اقتصادی و اجتماعی (پایین، متوسط، بالا) و سن ازدواج تفاوت وجود دارد. جدول بیانگر این است که کمترین تفاوت معنی‌داری میانگین بین دو طبقه بالا و متوسط به مقدار $(T=۲/۸۱۰۴۰)$ و بیشترین آن بین دو طبقه پایین و بالا به مقدار $(T=-۴/۰۷۴۵۹)$ می‌باشد. و همه طبقات بالا، متوسط و پایین در بررسی دو به دو با یکدیگر تفاوت معنی‌داری باهم دارند. آزمون فرضیه ۴: بین میزان سنتی بودن آداب و رفتارها و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده رابطه وجود دارد.

جدول شماره (۵): ضریب همبستگی پیرسون بین سن ازدواج و میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها

		سن ازدواج	میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها
سن ازدواج	میزان همبستگی	۱	-۰/۲۵۴
	درجه معناداری		۰/۰۰۰
	N	۲۹۲	۲۹۲
میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها	میزان همبستگی	۰/۲۵۴**	۱
	درجه معناداری	۰/۰۰۰	
	N	۲۹۲	۲۹۲

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد، بنابراین با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این رابطه تایید شده است، بدین معنی که بین میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها و سن ازدواج دختران، رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی این که هر چقدر آداب و رسوم خانواده‌ها سنتی‌تر باشد، سن ازدواج نیز پایین‌تر می‌آید. آزمون فرضیه ۵: بین میزان سهل‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده دختر و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده رابطه وجود دارد.

جدول شماره (۶): ضریب همبستگی پیرسون بین سن ازدواج و میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده‌ها

		سن ازدواج	میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده‌ها
سن ازدواج	میزان همبستگی	۱	۰/۳۱۳**
	درجه معناداری		۰/۰۰۰
	N	۲۹۲	۲۹۲
میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده دختر	میزان همبستگی	-۰/۳۱۳**	۱
	درجه معناداری	۰/۰۰۰	
	N	۲۹۲	۲۹۲

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد با احتمال ۹۵ درصد معنی‌داری، وجود این رابطه تایید شده است. بنابراین بین میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده دختر و سن ازدواج دختران رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنی که هر چه میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده دختر کمتر باشد سن ازدواج پایین‌تر می‌آید. آزمون فرضیه ۶: بین محل زندگی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده تفاوت وجود دارد.

جدول شماره (۷): مقایسه سن ازدواج بر اساس محل زندگی (شهر و روستا)

شهر		معنی‌داری	Df	T	تفاوت میانگین‌ها	
روستا	میانگین				۱/۶۰۶۵۸	۱/۶۰۶۵۸
۱۶/۸۴	۱۸/۴۵	۰/۰۰۱	۲۹۰	۳/۲۰۷	۱/۶۰۶۵۸	با فرض برابری واریانس‌ها
		۰/۰۰۱	۱۸۴/۹۷۶	۲۸۹/۳	۱/۶۰۶۵۸	با فرض نابرابری واریانس‌ها

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۱) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این تفاوت تایید شده است بدین معنی که بین محل زندگی و سن ازدواج دختران، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر سن ازدواج در شهر و روستا متفاوت است.

آزمون فرضیه ۷: بین میزان احساس امنیت زنان و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده رابطه وجود دارد.

جدول شماره (۸): ضریب همبستگی پیرسون بین سن ازدواج و میزان احساس امنیت زنان

	سن ازدواج	میزان احساس امنیت زنان
میزان همبستگی	۱	**۰/۴۶۶
سن ازدواج	درجه معناداری	۰/۰۰۰
	N	۲۹۲
میزان همبستگی	۰/۴۶۶**	۱
میزان احساس امنیت زنان	درجه معناداری	۰/۰۰۰
	N	۲۹۲

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد که با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این رابطه تایید شده است. بنابراین بین میزان احساس امنیت زنان، و سن ازدواج دختران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، بدین معنی که هر چقدر میزان احساس امنیت زنان بیشتر می‌شود سن ازدواج آن‌ها نیز بالاتر می‌رود.

آزمون فرضیه ۸: بین میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان و سن ازدواج در میان دختران شهرستان نقده رابطه وجود دارد.

جدول شماره (۹): ضریب همبستگی پیرسون بین سن ازدواج و میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان

	سن ازدواج	میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان
میزان همبستگی	۱	** -۰/۲۴۴
سن ازدواج	درجه معناداری	۰/۰۰۰
	N	۲۹۲
میزان همبستگی	-۰/۲۴۴**	۱
میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان	درجه معناداری	۰/۰۰۰
	N	۲۹۲

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) که کوچکتر از (۰/۰۵) می‌باشد که با احتمال ۹۵ درصد (معنی‌داری)، وجود این رابطه تایید شده است.

بنابراین بین میزان بی‌اعتمادی نسبت به زنان و سن ازدواج دختران رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد؛ بدین معنی که هر چقدر میزان بی‌اعتمادی به زنان بیشتر باشد، سن ازدواج دختران پایین‌تر می‌آید.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج آماری به دست آمده از تجزیه و تحلیل یافته‌ها از نظر تئوری می‌توان چنین بحث و نتیجه‌گیری کرد که کمترین تفاوت سن ازدواج در مقاطع تحصیلی ابتدایی و راهنمایی و بیشترین تفاوت مربوط به مقاطع تحصیلی فوق‌لیسانس و خواندن نوشتن می‌باشد. نتایج تجزیه و تحلیل حاصل از داده‌ها، از نظر تئوریک با تحقیقات مصطفوی (۱۳۹۱) و مردای (۱۳۹۰) همسو می‌باشد. بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی ازدواج و سن ازدواج دختران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. این را یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد، که رسانه‌های جمعی از جمله ماهواره‌ها سیلی از اطلاعات را به درون خانه می‌آورد، ولی باید گفت که بسیاری از این اطلاعات کاملاً گزینش شده و انحرافی می‌باشند، که سبب منحرف شدن جوانان و کاهش گرایش‌های دینی آن‌ها و رغبت به سوی تهاجم فرهنگی و گرایش به لغزش‌های اخلاقی و اجتماعی آنان می‌گردد. و ازدواج در سنین پایین بسیار پایین شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و سن ازدواج دختران تفاوت معنی‌دار وجود دارد. بدین معنی که با توجه به پایگاه اقتصادی و اجتماعی سن ازدواج افراد متفاوت است. بر طبق آزمون کمترین تفاوت میانگین بین دو طبقه بالا و متوسط و بیشترین آن بین دو طبقه پایین و بالا می‌باشد. به عقیده کارلسون وضعیت اقتصادی افراد یکی از عوامل موثر بر سن ازدواج افراد می‌باشد. با توجه به نظریه کارکردگرایی ساختاری پارسنز در مورد فرآیند هسته‌ای شدن خانواده به اهمیت شغل پرداخته و براساس متغیرهای الگویی خویش اهمیت آن را ناشی از ماهیت نظام تقسیم‌کار در جوامع صنعتی جدید می‌داند. به نظر وی از اثرات پیچیدگی نظام این است که از شغل یک رکن اصلی پایگاه اجتماعی می‌سازد. نتایج این فرضیه با تحقیق معبودیان (۱۳۹۰) و مردای (۱۳۹۰) همسو می‌باشد. با توجه به ضریب همبستگی (-۰/۲۵۴) سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) بین میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها و سن ازدواج می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که هر چه میزان سنتی بودن آداب و رفتار خانواده‌ها بیشتر باشد، سن ازدواج نیز پایین‌تر می‌آید. البته با توجه به نظریه پارسونز نظام اجتماعی، به عنوان نظام اجتماعی کل و تقسیمات جزئی آن در خرده نظام‌های اندام‌واره، شخصیتی، فرهنگی و اجتماعی و تعیین وظایف و کارکردهای هر کدام از این خرده نظام‌ها، ۵ سنخ (الگوی شخصیتی) را بیرون می‌کشد، که به متغیرهای الگویی مشهورند. این متغیرها به صورت دوتایی در تقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند و هر یک از عناصر این جفت‌ها معرف گرایش‌های شخصیتی افراد در جامعه است. سنتی بودن آداب و رفتارها، سن ازدواج را تحت تاثیر متغیرهای الگویی قرار می‌دهد. کارلسون، آداب و سنن افراد جامعه را یکی از عوامل موثر بر سن ازدواج بیان می‌کند. با توجه به سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) و مقدار

همبستگی ($-0/313$) بین میزان سهل‌گیری ازدواج از سوی خانواده دختر و سن ازدواج این‌گونه نتیجه‌گیری می‌شود که هر چه میزان سهل‌گیری از سوی خانواده دختر بیشتر باشد، سن ازدواج پایین‌تر می‌آید و بالعکس براساس دیدگاه مرتن می‌توان اذعان کرد که پدیده اجتماعی ازدواج به عنوان یکی از اهداف تعیین‌شده جامعه با راه‌ها و وسایل مورد نیاز در جهت رسیدن به آن هماهنگ نیست. بین شهر و روستا و سن ازدواج تفاوت وجود دارد. به عبارتی متغیر نوع محل زندگی بر سن ازدواج دختران تاثیر دارد. بنابراین سن ازدواج در شهر بیشتر از روستاها می‌باشد. نتیجه به دست آمده با توجه به سطح معنی‌داری ($0/001$) و کمتر بودن از ($0/05$) بین محل زندگی و سن ازدواج می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که نتایج آماری به دست آمده از تجزیه و تحلیل با تحقیقات مرادی (۱۳۹۰) و مسعودی بلادی (۱۳۸۷) همسو می‌باشد. با توجه به سطح معنی‌داری ($0/000$) و مقدار همبستگی ($-0/244$) بین میزان بی‌اعتمادی اجتماعی و سن ازدواج دختران نتیجه می‌گیریم که هر چه میزان بی‌اعتمادی اجتماعی از طرف خانواده به دختران بیشتر می‌شود، سن ازدواج دختران پایین‌تر می‌آید. و بالعکس هر چه ازدواج در سنین بالاتر صورت بگیرد، میزان اعتماد خانواده به دختران بیشتر و به عبارتی بی‌اعتمادی به دختران کمتر می‌شود. با توجه به تئوری نوگرایی آنتونی گیدنز یکی از مهم‌ترین آفت‌های اجتماعی که هر جامعه‌ای را با مشکل جدی مواجه می‌سازد، فقدان اعتماد میان اعضای جامعه یا به اصطلاح بی‌اعتمادی است. گسترش بی‌اعتمادی و دورویی در روابط اجتماعی و گسترش انواع انحرافات اخلاقی در سطح جامعه به نهاد خانواده و مناسبات انسانی نیز تسری یافته و اساساً کیفیت ارتباط با دیگران را دچار شک و تزلزل کرده است. بنابراین با توجه به سطح معنی‌داری ($0/000$) و مقدار همبستگی ($0/466$) می‌توان نتیجه‌گیری کرد که هر چه میزان امنیت اجتماعی زنان بیشتر باشد، سن ازدواج نیز بالاتر می‌آید.

پیشنهادها

- بیان مستدل و منطقی علل، پیامدها و اثرات مثبت و منفی سن ازدواج و راهکارهای تعدیل آن، از طریق ایجاد برنامه‌های تجزیه و تحلیل و نقد مسائل اجتماعی جوانان با حضور متخصصان و مشارکت جوانانی که دارای دیدگاه‌ها و عقاید فکری مختلف هستند.
- آگاه‌سازی و بیان ریشه‌ها و معانی ذاتی ازدواج با توجه به عدم آگاهی برخی از افراد از معانی و ریشه‌های ازدواج.
- تولید و ساخت فیلم‌ها، سریال‌ها و مستندهای آگاهی‌دهنده به افراد، درمورد اثرات و پیامدهای ازدواج زودرس.
- تولید و ساخت برنامه‌هایی با محتوای چگونگی ایجاد خانواده سالم، نقش و ویژگی‌های آن، به منظور حذف اثرات نامطلوب ازدواج زودرس.

- نظرسنجی از قشرهای مختلف جوان، در گروه‌های سنی مختلف، جهت ارزیابی برنامه‌های فعلی رسانه‌ها و بکارگیری پیشنهادهای آنان برای ایجاد برنامه‌های متنوع و جذاب در زمینه‌های مختلف، با هدف کاهش توجه به برنامه‌های ماهواره‌ای.

پیشنادهای پژوهشی

انجام مطالعات تطبیقی برای بررسی مسائل اجتماعی از جمله سن ازدواج؛ زیرا همان‌طور که گفته شد مسائل اجتماعی مختلف از ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی مختلف نشأت می‌گیرند، بنابراین برای به دست آوردن نتایج مکمل و صریح، انجام مطالعه تطبیقی مانند بررسی یک مساله اجتماعی در دو شهر مختلف، می‌تواند، بسیار موثر باشد.

منابع

- آبدخت، ح. (۱۳۸۹). **بررسی عوامل اجتماعی موثر بر بالا رفتن سن ازدواج در بین دختران شهر تهران**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی خانواده ایرانی**. تهران: انتشارات سمت.
- آشفته تهرانی، ا. (۱۳۸۵). **آمارهای زیستی در ایران و جهان. فصلنامه جمعیت**. سازمان ثبت احوال. شماره ۱۵ و ۱۶.
- آندره، م. (۱۳۸۴). **جامعه‌شناسی خانواده و ازدواج**. ترجمه: ف. اردلان. تهران: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- احمدی، ع. (۱۳۸۴). **بررسی تاثیر ازدواج زود هنگام بر ترک تحصیل زنان نوجوان در ایران با رویکرد چند سطحی**. تهران: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- اعزازی، ش. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی خانواده با تاکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر**. تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- بابائی، م. (۱۳۸۹). **جامعه‌شناسی خانواده و ازدواج**. ترجمه: ف. اردلان. تهران: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- بهنام، ج؛ و دیگری. (۱۳۸۳). **مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی ایران**. تهران: انتشارات خوارزمی.
- تنهایی، ح. (۱۳۸۲). **جامعه‌شناسی نظری**. تهران: انتشارات بهمن برنا.
- تیلر، ه. (۱۳۸۸). **باروری و جمعیت**. ترجمه: ز. پورانصاری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- خسروی، س. (۱۳۸۹). **بررسی میزان دینداری دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان پیاوه و عوامل مرتبط با آن**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۷). **سنجش گرایش روستاییان نسبت به جهادسازندگی**. تهران: وزارت جهاد سازندگی.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۵). **مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده**. تهران: انتشارات سروش.
- صدیق اورعی، غ. (۱۳۸۶). **مسائل اجتماعی جوانان**. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- گود، و. (۱۳۸۲). **خانواده و جامعه**. ترجمه: و. ناصحی. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۸). **پیامدهای مدرنیته**. ترجمه: م. ثلاثی. تهران: نشر مرکز.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۳). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی.
- موسوی بلادی، ص. (۱۳۸۷). **بررسی تحول ازدواج در ایران. فصلنامه جمعیت**. سازمان ثبت احوال تهران. شماره ۲۷ و ۲۸.
- هیول، م. (۱۳۸۸). **بررسی علل افزایش سن ازدواج. ویژه‌نامه علمی استانداری مازندران**. سایت‌ها و نهادهای اداری.

UNFPA. (2006). **Ending Child Marriage: A Guide For Global Action**, International Planned Parenthood Federation and the Forum on Marriage and the Rights of Women and Girls, London.

Singh S. R. Samara. (2009). “**Early marriage Among Women in Developing Countries**”, **International Family Planning Perspectives**. 22 (4): 148-175.